

login med den grekiska. Hallonsten skriver: "Tiden är en dimension av den tillvaro vi nu lever i. Med kroppens död upphör tiden. Men hur kan då Skriften och traditionen tala om ett mellantillstånd där själen fortlever i väntan på den kroppsliga uppståndelsen?" (s. 162)

Det är en bra fråga, men faktum är att Skriften inte har ett utan flera sinsemellan oförenliga svar på frågan var och i vilket tillstånd en människa befinner sig mellan döden och uppståndelsen och hur den uppståndna kroppen kommer att se ut. Hallonsten ansluter sig till Katolska kyrkans lära att själen i dödsögonblicket skiljs från kroppen och tillbringar det följande Mellantillståndet antingen i ett saligt tillstånd i väntan på den slutliga uppståndelsen och domen, i ett osaligt tillstånd i väntan på uppståndelsen och domen eller i skärselden där vissa själar under en begränsad tid renas såsom genom eld innan de kan ansluta sig till de frälstas skara.

Stefan Andersson
Fil. dr., Dalby

DOI: 10.51619/stk.v10i13.28241

Luke Bretherton. *A Primer in Christian Ethics: Christ and the Struggle to Live Well*. Cambridge University Press, 2023. 377 s.

Den brittiske teologen Luke Bretherton har de senaste åren varit verksam på andra sidan atlanten vid Duke Divinity School men blev under 2024 utsedd till Regius Professor of Moral and Pastoral Theology (Christ Church, Oxford). Hans tidigare publiceringar inkluderar *Christ and the Common Life: The case for democracy, Resurrection Democracy: Faith Citizenship and the Politics of a Common Life*, samt *Christianity and Contemporary Politics: The Conditions and Possibilities of Faithful Witness*. Ämnesmässigt befinner sig Bretherton i gränslandet mellan politisk teologi och teologisk etik.

Som titeln indikerar är hans senaste bok, *A Primer in Christian Ethics: Christ and the Struggle to Live Well*, en introduktion till kristen etik. Även om det ligger i genrens na-

tur att inte kunna ge uttömmande svar på alla frågor, och Bretherton själv medger att hans verk förmodligen väcker fler frågor än det ger svar, så finns det, menar jag, några distinkta drag som utmärker boken.

Ett sådant drag är hur själva bokens disposition i sig är ett argument för hur etik och politisk teologi bör bedrivas. Det ska sägas att Bretherton inte gör någon knivskarp distinktion mellan dessa ämnen. Till att börja med betonar Bretherton vikten av att kunna beskriva väl: beskriva vad som händer i en given kontext för att förstå vad det är för utmaningar som etiken behöver svara upp mot. Här finns hos Bretherton en förståelse där etiken och politiken inte tar sin primära utgångspunkt i en viss teori utan snarare i redan existerade praktiker och former av liv. För att kunna beskriva väl, menar Bretherton, är vår första uppgift att lyssna. Lyssnandet är också temat för den första delen av boken ("Describing well"). Vi behöver lyssna på såväl skapelsen, skriften, främlingen, de förtrycktas rop efter befrielse och slutligen de som gått före. Redan här syns ett utmärkande drag hos Bretherton: nämligen viljan och ambitionen att hålla samman olika teman och traditioner. Svaret på våra frågor är sällan antingen eller, utan ligger i hur kreativa spänningar och paradoxer kan skapas. Här finns också en implicit kritik av Immanuel Kants förnuftsbaseade, universella etik. Enligt Bretherton är denna etik en etik som kringgår behovet av just lyssnandet. Inte minst lyssnandet till kontext, uppenbarelse och tradition.

Bokens andra del ("Acting well") handlar om etisk agens. Även om det finns en tydlig förkärlek till dygdetiken hos Bretherton framgår här återigen ambitionen att hålla samman olika traditioner och perspektiv. Vi blir moraliska varelser genom att hörsamma Guds kallelse att älska Gud och vår nästa, menar Bretherton, och kärleken till vår nästa bör formas av såväl regler och föreskrifter som av dygder och moraliskt omdöme. Ett för boken centralt argument är att regler och procedurer aldrig kan ersätta behovet av om-

döme. Vad som behövs är en sorts praktisk klokhet, vad Aristoteles kallade *fronesis*, för vilken såväl dygder som regler och befallningar har sin roll att spela (s. 228).

I bokens tredje och sista del tillämpar Bretherton de perspektiv han presenterat tidigare i boken på en rad aktuella frågor: Intimitet och sexualitet, arbete och ekonomi samt politik. Värt att notera här är hur Bretherton vidgar politikbegreppet till att omfatta mer än statens angelägenheter och praktiker. Politik för Bretherton handlar om varje människas och varje sammanhangs behov av ett gemensamt liv med andra. Med andra ord är politik grundläggande och ofrånkomligt för ett gott gemensamt liv.

En viktig del av hans argumentation handlar om att våra politiska praktiker och överväganden teologiskt sett behöver ta hänsyn till tre dimensioner av politiken. För det första behöver den politiska teologin ha en apokalyptisk dimension. Det vill säga att den behöver kunna gestalta och peka på hur något kan förstås utifrån Guds levande närvaro här och nu. Politiken behöver ha en profetisk karaktär. Vidare behöver politiken ta hänsyn till vad Bretherton kallar den tragiska dimensionen, vilket innefattar livets brustna och ofullkomliga karaktär. Den tredje dimensionen benämner Bretherton som "the pastoral" (s. 320). Den handlar om vardagslivets realiteter och hur politik kan befrämja och uttryckas i och genom det vardagliga. I sina bästa stunder, menar Bretherton, kan politisk teologi inkorporera dessa tre dimensioner samtidigt. I sin renodlade form kan den apokalyptiska dimensionen skapa ohälsosamma polariseringar, medan ett ensidigt fokus på den tragiska dimensionen riskerar att negligera hoppet om förändring. Samtidigt, understryker han, riskerar utelämnandet av den vardagliga dimensionen att skapa en politisk praktik skild från verkligheten. Ytterst sätt, menar Bretherton, behöver politiken vara sekulär: inte i den meningen att den är fri från metafysiska övertygelser, utan i bemärkelsen att den inte är evig. Det finns ingen gudomlig politik – ett faktum som för

Bretherton understryker nödvändigheten av en demokratisk politik där en mångfald av röster och perspektiv får komma till tals.

Sammantaget erbjuder *A Primer in Christian Ethics: Christ and the Struggle to Live Well* en utomordentlig introduktion till ämnet kristen etik. Liksom Brethertons tidigare verk är boken dessutom teologiskt allmänbildande i det att Bretherton, i sitt författarskap, förkroppsligar sin egen demokratiska övertygelse: Det är många röster som får komma till tals. Många frågor som ibland framställs som "antingen eller" får här ett "både och" till svar. Då verket i stort sätt saknar redogörelser om dop och nattvard och deras betydelse för kristen etik är den också ekumeniskt tillgänglig.

Andreas Bernberg
Doktorand i praktisk teologi/kyr-
kohistoria, Enskilda Högskolan
DOI: 10.51619/stk.v10i13.28242

Elisabeth Gerle. *Vi är inte idioter: Klimat, ekonomi, demokrati*. Göteborg: Bokförlaget Korpen, 2023. 269 s.

Elisabeth Gerle är en svensk etiker och präst, som har engagerat sig i många olika frågor på lika många arenor, inom både kyrka, akademi och samhälle. Hennes forskning gäller så skilda områden som skolpolitik, mänskliga rättigheter, Martin Luther (1483–1546) och kroppslighet. Flera av dessa sammanstrålar i hennes senaste bok, *Vi är inte idioter*, där Gerle menar att demokratin backar och klimatkrisen fortgår eftersom vi blivit vad som i antikens Grekland kallades idioter: Vi värderar alltför mycket det privata eller idiotiska (*to idion*) på bekostnad av det gemensamma eller politiska (*to politikon*). Enligt Gerle varken måste eller borde vara så.

Bokens källmaterial är varierat till både innehåll och genre: teologiska och filosofiska klassiker, aktuell statistik från olika myndigheter, debattartiklar, samhällsvetenskaplig forskning och mer därtill. I tolkningen därav använder Gerle dessutom flera teoretiska perspektiv, både från teologin och från andra